

Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmansällskapets medlemsblad

N:o 1 Anno 2015

I år fyller Carl Michael Bellman 275 år. Tecknaren Fibben Hald fångade honom, iakttagen av Socialstyrelsen, på 250-årsdagen 1990.

Tillhörande dagsvers av Kajenn finns på omslagets baksida.

Ordförandeord **2**, Årsmöte 26 april **3**, Bellman på nätet **4**, Dryckesprovning **5**, Gäckeri i Börssalen **6**, Epistel N:o 82 **8**, Carl Michael och Birgit i samma sfär **10**, En Bellman 100 kronor **11**, Bellman, en Kajenn-vers **12**.

BÄSTA MEDLEMMAR!

Jag hoppas ni alla frossat i vår nya hemsida och "blåddrat" i dess digitaliserade Standardutgåva av C. M. Bellmans Skrifter (StU) och Gunnar Hillboms och James Massengales utgåvor av Fredmans epistlar och Fredmans sånger.

Vandra sedan vidare på sidan och upptäck alla ingångar till kunskap om vår diktare och hans tid. Jennie Nell och Calle Essmar har gjort ett fantastiskt arbete – med stöd av ekonomiska bidrag från skilda stiftelser och Svenska Akademien.

Som litterär förening lever vi under knapphetens kalla stjärna, därför jag vädjar till er alla: Glöm inte betala medlemsavgiften för innevarande år.

I år fyller Bellman 275 år, vilket firas med en rad evenemang på bl .a. Ridarhuset (se Ridarhusets hemsida).

Vi kommer att fira Bellman 275 år + Fredmans epistlar 225 år = 500 år! Det sker den 22 oktober. Mer om detta senare.

Håll er ajour med vår hemsida!

Nu ser vi fram emot att se er på årsmötet den 26 april!

Anita Ankarcrona
Ordförande

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande

Anita Ankarcrona
anita@ankarcrona.com

Vice ordförande

Henrik Mickos
henrik.mickos@telia.com

Sekreterare, webbredaktör

Jennie Nell
jennie.nell@littvet.su.se

Protokollsekreterare

Peter Lind
peter@peterlind.se

Arkivarie

Cecilia Wijnbladh
cecilia.wijnbladh@comhem.se

Skattmästare

Conny Roth
connyroth@telia.com

Klubbmästare

Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?

Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Webbmästare

Carl Håkan Essmar
ch@essmar.se

Övriga ledamöter

Christian Bratt
chr.bratt3a@gmail.com

Carina Burman

Carina.Burman@littvet.uu.se

Olof Holm

olof.holm@huddinge.se

Bengt Jonshult

embarkeringen@gmail.com

Hans Nilsson

whiskyhasse@gmail.com

Postadress:

Bellmanssällskapet
c/o Conny Roth
Konvaljstigen 10
178 38 Ekerö

E-post:

sallskapet@bellman.org

Hemsida:

www.bellman.org

Sällskapets pg:

45 19 50-0

Bellmanssällskapet

kallar till

ÅRSMÖTE 2015

Söndagen den 26 april kl. 15-17

på Kaffegillet, Trångsund, Gamla stan

"Dubbelt öl ger godt humeur"

Litteraturvetaren, tillika ölforskaren, docent **Carina Burman** talar om ölet hos Bellman och i sjuttonhundralets facklitteratur.

På dagordningen: Nya hedersledamöter. Förslag till stadgeändring.

Kaffe/te och äppelpaj till priset av 90 kronor.

VARMT VÄLKOMNA!

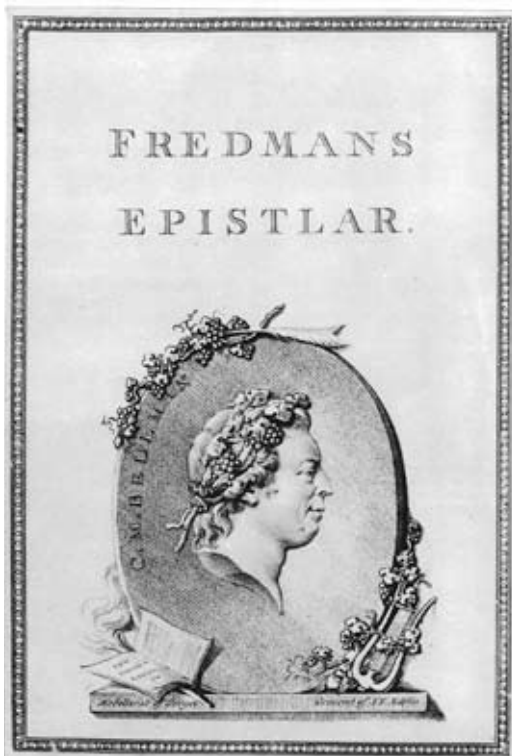
Öldrickaren har tecknats
av Elias Martin.

BELLMANS VERK PÅ NÄTET

Nu behöver man inte jaga Bellman på antikvariat längre.

Alla de 82 epistlarna, de 62 sångerna och drygt 2 000 andra verk finns nu tillgängliga på nätet. Där ligger hela Bellmansällskapets standardupplaga (StU) i 20 band från 1921 och framåt och dessutom de senare utgåvorna av Epistlarna (1990) och Sångerna (1992) med Gunnar Hillboms litteraturvetenskapliga kommentarer och James Massengales upplysningar om musiken.

Standardupplagan öppnar Bellmans hela värld med upplysningar om personer, platser, krogar, mat, mode, musik, seder, bruk och sällskapsliv – och naturligtvis Bellmans egen levnad.

Titelbladet till första upplagan av Fredmans Epistlar 1790.

Nu kan man gräva ner sig bland dikter till enskilda, hyllningar till kungahuset, pastoraler, backanaler, och dessutom få en bild av vilka Bellman umgicks med, och hur.

Nätupplagan är en faksimil av originalet – inga tråkiga datortypsnitt, med andra ord. Och det är bara att bläddra.

De som har genomfört detta krävande arbete är Bellmansällskapets sekreterare *Jennie Nell* och vår webbmästare (och sångare) *Carl Håkan Essmar*.

Sällskapet tackar alla de ekonomiska bidragsgivare som gjort projektet möjligt. Gå nu strax till vår hemsida bellman.org och dyk ner i Bellmans dikt och liv!

Dryckesprovning!

Vi upprepar förra årets efterfrågade möte kring mat och dryck som det smakade på 1700-talet!

Dryckesprovaren *Henrik Mickos* presenterar drycker från Bellmans tid och låter er smaka på mer än tio sådana, däribland punsch, venusolja, rött vin med pimpinella, bischoff, och mandelmjolk.

Vår professionelle kock *Ulf Lambertsson* bjuder på en tallrik med tidstypiska rätter och berättar om dem.

Tid: **Tisdagen 5 maj klockan 18.00**

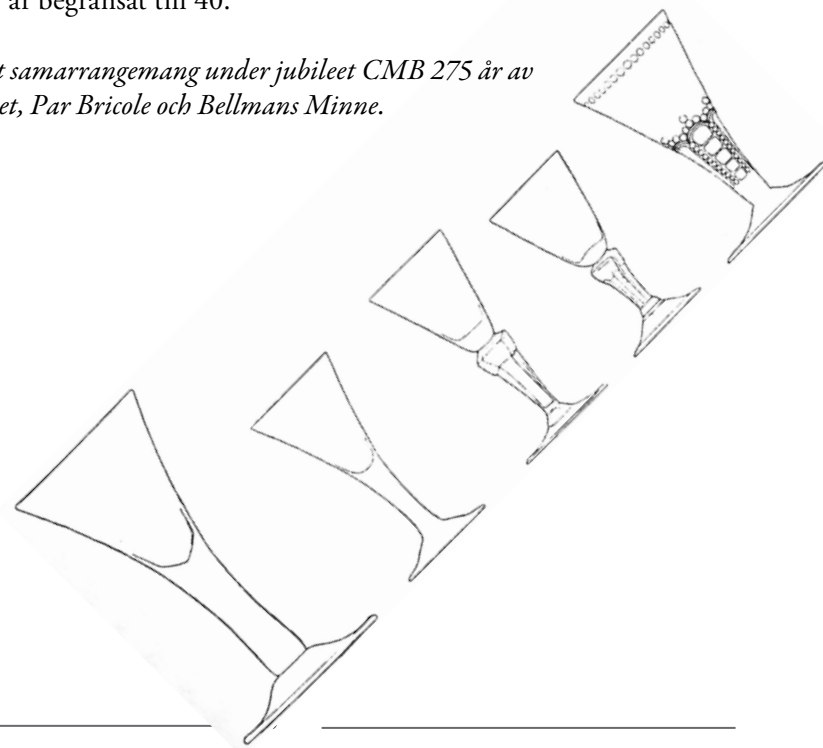
Plats: Urvädersgränd 3.

Pris: 200:-/person som betalas vid dörren.

Anmälan för dig och kärlekskelige görs till sthlm@parbricole.se alt. Tel. 08-6446466.

Antalet platser är begränsat till 40.

Denna träff är ett samarrangemang under jubileet CMB 275 år av Bellmansällskapet, Par Bricole och Bellmans Minne.

Gäckeri i Börssalen

Vad hade de för sig, gamängerna i Par Bricole innan denna orden blev salongsmässig?

Ja, inte var det alldeles ofarliga lekar. Sällsapsbröderna Carl Michael Bellman, Olof Kexél och Adrian Stjerncrantz inte bara parodierade ordensväsendet, de gjorde vad värre var: de drev gäck med prästerskapet. Alla tre blev också föremål för rättsliga processer för sitt fritänkeri. Gustav III var visserligen en vän av den franska upplysningen men vågade inte stöta sig med kyrkans män på hemmaplan.

Bellman undkom med en skrapa. För Kexél blev det värre: för sin parodi *Prästmanna öde i Sverige* blev han dömd till ansenliga böter, och 1778 var det dags för nya. Den 24-åriga Stjerncrantz (som till yrket dessutom var militär i kungen livdrabantkår) åtalades även han för ”gäckeri”, och medan processen pågick hade han fräckheten att i det nybildade Par Bricole, i oktober 1779 i själva Börssalen, genomföra en parodisk gudstjänst där han själv var prästen som undervisade i Bacchi lära med publiken som en aktivt deltagande församling.

Om denna sammankomst har man ingenting vetat; Par Bricole undanröjde beskrivningarna av sin verksamhet före 1804. Men arkivarien vid Stockholms stadsarkiv Mats Hayen har i sällskapet arkiv hittat en sensationell handskrift,

Mats Hayen, årets Byströmföreläsare, och Bellmansällskapets ordförande Anita Ankarcrona.

ett referat från denna ”gudstjänst” i Börssalen.

Detta Stjerncrantzka spektakel var ämnet för den sedvanliga Olof Byströmföreläsningen, i år den 8 februari, i denna samma Börssal, där Gustav III i marmor milt ögnar besökarna. Mats Hayen visade hur den parodiska gudstjänsten hade gått till, hur den till formen följde den kyrkliga ritualen där församlingen – i vilken även Bellman befann sig – glatt fick hälsa prästen med ett ”God dag, ditt svin!” och där predikan var en betraktelse över ordet *perplex*, det vill säga förvirrad, redlös och förstummad, samt över medlen att uppnå detta anbefallda tillstånd: skaffa vin, dricka ur, göra om.

Gudstjänsten avslutades med en växelsång mellan präst och församling, och Mats Hayen mässade rollerna med prästens inledningsord ”Fylleri vare hos eder alle” följda av församlingens svar ”Så och

i dinom skalle”. Så gick det på fram till slutordet ”Jamen”.

Föreställningen hade direktverkande effekt på dagens publik, och man fick en

känsla för hur sanslöst rolig den måste ha varit för 1700-talets.

Men hur vågade de tidiga bricolisterna? Deras tilltag var ju inte bara förargelseväckande, det var rent lagstridigt. Förklaringen är att sällskapet var slutet och att PB hade höga beskyddare, bland dem hertig Karl.

Föreläsningen gav en inblick i ett hittills okänt stycke ordensliv. Man vill sannerligen veta mera, och det får man också senare i år när boken *I Bacchi Wingård, Studier i Par Bricoles 1700-talshistoria* kommer ut. Redaktörer är Mats Hayen och Henrik Mickos.

Catharina Grünbaum

Hur uttalas Kexél?

Efter Mats Hayens föreläsning om de tre parodikerna Carl Michael Bellman, Adrian Stjerncrantz och Olof Kexél uppstod en mindre diskussion om hur den senares namn ska uttalas: med lång *e* eller med kort, så att det rimmar som i 1800-talsstumpen ”Bror Bellman, bror Hallman och bror Kexél / de ta sig en tuting varenda kväll”.

Stavningen till trots är uttalet ”tjeksell”.

Olof Kexéls far var präst och bar en för präster vanlig namnform på *-elius*: *Kexbelius*.

Ofta var sådana namn bildade som en latinisering av ett ortnamn: *Nobelius* efter *Nöbbelöv*, *Hazelius* efter *Hassela*, *Aroselius* efter (*Västra*) *Aros*, det vill säga Västerås.

För 1700-talet, där franskan var modespråk, uppfattades sådana ”lärda” namnformer ofta som tunga och omoderna. Man förfranskade dem då genom att slopa den latinska ändelsen och lägga trycket på sista stavelsen: *Nobel*, *Odel*, *Arosell*, *Kexél*. Skrivningen med endast ett *l* är en anpassning till franskan, och det Kexélska accenttecknet är nog närmast valt för att visa betoningen. CG

FREDMANS EPISTEL N:o 82

Bellmans farväl till sin skapelse

av Gunnar Syrén

I sin sista epistel beskriver Fredman en måltid i det gröna en sommarmorgon i goda vänners lag. Det är en pastoral i tidens stil och smak, sedd genom Fredmans ögon, och framförd av denne i hans egenskap av både deltagare och berättare.

Men i sista strofen händer någonting märkligt: Bellman skjuter Fredman åt sidan, och tar ordet från sin diktade gestalt! Det framgår tydligast av att Fredman nämns i tredje person: "Fredman ser i minuten / sig till Naturens skuld förbruten". Också andra ställen i sista strofen pekar på att Bellman där för ordet; jag återkommer till det.

Omnämmandet av Fredman får oss att starkt misstänka att Bellman tar ordet redan i strofens början, när Ulla apostroferas och får röna "mitt sista afsked". Bellman har tagit avsked av henne varje gång han slutat en epistel där hon varit med; nu blir det sista gången han gör det.

Fredman ser "i minuten" att det nu är dags att återbetala det liv som han har fått till låns; han förstår det genom att ödesgudinnan har klippt en knapp ur hans rock att betala färjkarlen med.

Men han är inte av kött och blod; han är en poetisk och dramatisk konstruktion av Bellman, och skall därför inte återbetala lånet till Gud utan till sin ska-

pare: Carl Michael Bellman.

Strofen, dikten och hela samlingen Fredmans epistlar slutar med att Bellman låter drottningen av Fröjas ätt, glädjeflickan Ulla, i älskog få förena sig med Fredman: "Ändtlig i detta gröna, / Stod Ulla sista gången Brud."

Bellman visar även här att det är hans talan som förs, genom att låta kärleken och inte vinet få sista ordet. Fredman hade i epistel nummer två konkluderat: "Jag älskar de sköna, / Men Vinet ändå mer".

Om det hade varit Fredman som fått sista ordet i epistlarna, så hade det skett i alkoholens tecken; men epistlarna slutar inte med Fredman och dryckenskapen, utan med älskogen och Ullas – får man förmoda – "lilla död".

Men den lilla döden tillhör i själva verket livet. Det är som om Bellman velat ta avsked av sin skapelse i en stund av lycka i en paradisk miljö. Också ordet "brud" hör till kärleken och livet; hos Bellman står det för den sexuella föreningen mellan man och kvinna.

Livsbekräftande är också att kärleksakten mellan Fredman och Ulla sker "i detta gröna". Det syftar förstås på all den sommarens grönska som omger det älskande paret, men är också en bild av livet på den grönskande jorden som breder ut sig i all sin rikedom.

Det Fredmanska sällskapets sista frukost. Litografi av C.A. Dahlström 1852. Detalj.

I ljuset av denna läsning, blir den eljest svårförståeliga strof fem lättare att tolka. Sällskapet tycks plötsligt ha hamnat på krogen, där "Krögarn, den Basiliskan, / Summerar Taflan full i dag". Realistiskt sett är det en märklig scenförändring, men låt oss istället tänka oss de raderna bildligt.

Det är sällskapets sista stund i livet. Bellman har skrivit tavlan full, den tavla där deras skuld till honom noteras. Han har gjort det "i dag", en tidsangivelse som hade varit onödig om den inte hade pekats fram mot de många tidsmarkörerna i sista strofen. I dag är det sista dagen för hans diktade figurer, mer kommer inte att finnas att notera.

Med min läsning av episteln blir också ett ord i överskriften mindre svårtolkat.

Diktens undertitel lyder "Eller Oförmodade Afsked, förkunnadt vid Ulla Winblads Frukost en sommar-morgon i det gröna".

En vanlig tolkning av uttrycket "Oförmodade Afsked" är att Bellman, som länge förgäves försökt få sina

epistlar utgivna, till slut inte hade vågat räkna med detta. Men nu sker det således, det vill säga utgivningen sker oväntat.

Men jag vill istället hävda att det avsked som Bellman beslutat ge sina diktade figurer, är något som dessa inte hade väntat sig; det är för Fredman och hans sällskap alltså ett oförmodat avsked. ✧

Gunnar Syrén är fil. doktor och docent vid Uppsala universitet och emeriterad universitetslektor vid Linköpings och Köpenhamns. Dessutom Bellmantolkare och en av dem som grundade Selskabet Bellman i Danmark.

Carl Michael och Birgit i samma sfär

Kort notis från den elektroniska världen.

Möts Carl Michael Bellman Birgit Nilsson i cyberrymdens gyllene skyar? Och hur skulle det hänga ihop?

I korthet ungefär så här:

Bellmansällskapetets arbete med att digitalisera Carl Michaels texter för att ge ökad tillgänglighet till hans verk är nu genomfört. Hela hans verk finns nu tillgängligt för envar på nätet.

Bandet mellan Bellman och la Nilsson är, kan man säga, digitalt.

I oktober 2014 tilldelades Wiener Philharmoniker Birgit Nilsson-priset, kallat *The Birgit Nilsson Prize*. Wienfilharmonin var den orkester Birgit Nilsson allra helst arbetade med, och Wiens filharmoniker älskade sin Birgit.

Priset utdelades nu för tredje gången. För tre år sedan fick Ricardo Muti det och för fem år sedan, och för första

gången, var det Placido Domingo som mottag utmärkelsen.

I samband med den högtidliga pris-ceremonin – då för övrigt pristagarna själva under ledning av maestro Muti framförde ett par verk! – meddelades det att man hade för avsikt att för prispengarna digitalisera hela det så kallade *VPO Historic Archiv i Wien*. (VPO står för Vienna Philharmonic Orchestra.)

Det är ett stort arkiv man vill bevara och också öka tillgängligheten till inför framtiden – en dokumentation av orkesterns historia från i stort sett dess början fram till i dag och in i framtiden.

Och nu går Carl Michael och Birgit hand i hand in i den elektroniska världen. Två själar som möts, känner er arkivarie

Cecilia Wijnbladh

En Bellman 100 kronor...

Postmuseum i Stockholm har i vinter haft en fin liten utställning av frimärken med Carl Michael Bellman som motiv.

Det nyaste, skapat av konstnären Beata Boucht (presenterat i HwB? 1/2014), föreställer en ganska pastoral Bellman, en bild som säkert många kan känna igen. Detta frimärke kostar 100 svenska kronor. På min fråga vad som faktiskt kostar 100 kronor i porto – jag tyckte att det var litet dyrt – fick jag svaret att det är så praktiskt att ha för något tyngre brev eller pa-

ket kanske med innehållet böcker. Då behövdes ju bara ett frimärke!

Mycket passeligt just detta år 2015, då vi kan fira att det är 275 år sedan vår favoritskald föddes.

Men det fanns alltså ett flertal andra tidigare frimärken att beskåda samtidigt som man kan notera att portokostnaden höjts under åren och det med en viss hastighet ...

*Ormsaltaren CW
på promenad*

BELLMAN

Tänk att våran nationalskald
icke är en grå normalskald
eller godkänd socialskald
och kulturstipendiat,
utan tidernas totalskald,
dryckesbror och karnevalskald,
rus- och ruelse- och kvalskald,
bleka dödens lekkamrat!
Konstigt är det ju, men bra.
Leve han, hurra hurra.

*Denna dagsvers skrev Caj Lundgren, signaturen Kajenn, i Svenska Dagbladet 1990 med anledning av Bellmans 250-årsdag. Den är lika giltig nu vid 275-årsfirandet. Fibben Halds tillhörande teckning kan avnjutas på omslaget.
© Caj Lundgren genom ALIS.*

Medlemsavgifter 2014

Ordinarie medlem: **250 kr/år** Familjemedlemskap: **350 kr/år**

Juniormedlem: **100 kr/år** upp till 25 års ålder.

Pg: 45 19 50-0

Hwad Behagas?, Bellmansällskapetets medlemsblad, utkommer med 3-4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Anita Ankarcrona. Redaktör: Catharina Grünbaum
Form: Tommy Grünbaum. Tryck: Mowys Byrå. ISSN 1104-4683.